

ZAPISKI

OB OSEMDESETLETNICI AKADEMIKA, PROFESORJA DR. RAJKA NAHTIGALA

Osemdesetletnica učenjaka, ki ima, kot velja to za profesorja dr. Rajka Nahtigala, za seboj nad pol stoletja plodnega znanstveno raziskovalnega, vzgojnega in organizacijskega dela, je lepa in častitljiva obletnica ne le za slavljenca samega in njegove učence, temveč tudi za širšo javnost; to je jubilej, vreden posebnega poudarka tudi zato, ker se precejšen del njegovega znanstvenega dela tiče naše nacionalne kulture.

Mladostni ljubezni do znanosti o slovenskem in slovanskih jezikih, ki ga je vsega prevzela že v gimnazijskih letih, je ostal profesor Nahtigal zvest, tej ljubezni se daje vsega še danes.

V znameniti slavistični šoli profesorja Jagića na dunajski univerzi se je profesor Nahtigal izobrazil v slovanskega filologa v najširšem pomenu te besede, v Rusiji pa je svoje znanje še poglobil, ko se je bil seznanil z znamenitimi ruskimi slavisti: Fortunatovom, Koršem, Brantom in drugimi, sodeloval pri Slovanski komisiji in pri ustanovitvi Moskovske dialektološke komisije.

Podobno kakor njegovi veliki predniki, Kopitar, Miklošič pa Jagić, se ni omejil na kako ozko znanstveno področje, temveč je segel na široko in obravnaval najrazličnejše probleme: filološke, lingvistične, kulturnozgodovinske in literarne. Že gimnazijca je zanimal akcent in vokalizem v slovenščini, v Jagićevi šoli pa se je jel temeljiteje poglobljati v najstarejši slovanski knjižni jezik, staro cerkveno slovanščino, v druge slovanske jezike in v indoevropsko jezikoslovje. O njegovi jezikoslovni razgledanosti priča dejstvo, da je Albancu Pekmeziju pomagal pri pisanju njegove slovnice albanskega jezika. Ko je dobil stolico za slovanske jezike s posebnim ozirom na slovenščino na univerzi v Gradcu, je seveda stopila slovenščina na prvo mesto. Pri prihodu v Ljubljano se je moral spet posvetiti bolj slovanski filologiji in stari cerkveni slovanščini, a tudi zanimanje za slovenščino in ruščino ni popustilo.

Na vseh teh področjih je profesor Nahtiga pustil vidne sledove svojega dolgoletnega dela. Tu ni moj namen, naštetati vse njegove knjige, članke in ocene in na drobno o njih razpravljati. To so vsaj deloma opravili, in še bodo, slavisti v strokovnih revijah. Vendar pa bi hotel poudariti tiste strani jubilatovega dela, ki mu določajo mesto v vrsti velikih slovanskih filologov.

Na prvem mestu bodi omenjeno njegovo delo s področja primerjalne slovnice slovanskih jezikov. Njegovi »Slovanski jeziki I« so izvirno delo, pomenijo velik napredek zlasti v metodi obravnavanja snovi in se od sorodnih del, kakršni sta Miklošičeva in Vondrákova primerjalna slovnica, tako zelo ločijo, da so vzbudili v slavističnem svetu veliko pozornost in dobili zaslužno priznanje. Medtem ko so bile njene prednice bolj ali manj vzporedni prikazi razvoja posameznih slovanskih jezikov, je slovnica profesorja Nahtigala sinteza, ki podaja zgodovino slovanščine v dveh obdobjih, starejšem, ko je bila diferenciacija tako imenovane praslovanščine še neznatna, in mlajšem, ko so postajali razločki med slovanskimi narečji čedalje večji, tako da so se končno razvili današnji posebni slovanski jeziki. Profesorja Nahtigala knjiga

o slovanskih jezikih je zato moderen, pregleden učbenik primerjalne slovnice teh jezikov.

Druga panoga slovanskega jezikoslovja, s katero se je profesor Nahtigal z uspehom ukvarjal, je stara cerkvena slovanščina. Ta ga je močno pritegnila že kot dijaka v Jagičevem seminarju na dunajski univerzi, tako da je tudi svojo doktorsko disertacijo napisal iz območja stare cerkvene slovanščine. Njegovo prvo tiskano delo je obširna ocena Götzove knjige o Cirilu in Metodu, objavljena v Jagičevem Arhiv für slavische Philologie leta 1898.

Problemom stare cerkvene slovanščine se je posvetil posebno po svojem prihodu v Ljubljano. Razvozlal je prenekatero zamotano vprašanje, tičočee se najstarejšega slovanskega črkopisa, glagolice, ovrigel marsikatero tuje krivo mnenje, dognal etimologije posameznih izrazov v starocerkvenoslovanskem slovstvu, osvetlil nekaj še nerešenih problemov iz morfolgije starocerkvenoslovanskega jezika, svoje filološke sposobnosti pa pokazal zlasti v študiji o starocerkvenoslovanskem evhologiju in v izdaji tako imenovanega Sinajskega evhologija (*Euchologium sinaiticum*).

Profesor Nahtigal je izšel iz Jagičeve filološke šole. S svojo kritično izdajo Sinajskega evhologija je pokazal, da je vreden učenec svojega velikega učitelja in da ga je na tem filološkem področju celo prekosil. Tu ni mesto, da bi našteval vse odlike te izdaje častitljivega starocerkvenoslovanskega spomenika, poudarim naj le to, da je ta izdaja povsem sodobna, izčrpna in opremljena z vsemi potrebnimi opombami in da lahko služi za zgled takim publikacijam.

Izdaji Sinajskega evhologija je profesor Nahtigal pridružil pozneje kritično izdajo spisov Jerneja Kopitarja. Prvi del je bil izdal že Fran Miklošič leta 1857. Z nadaljevanjem Miklošičevega dela je storil Nahtigal veliko uslugo slavistični znanosti, hkrati pa je z njo na novo ocenil velike zasluge Jerneja Kopitarja, ko se je v predgovoru zavzel za velikega slovenskega slavista in popravil krivice, ki smo jih včasih delali, ko smo ga v njegovem sporu s Prešernom videli preveč črnega in v ljubezni, s katero smo se oklepali našega velikega pesnika prvaka, pozabljalj ali pa ne spoznali, da sta se velika moža kljub njuni različni naravi in različnim nazorom visoko cenila in da je pesnik naperil svoje puščice v »velikega grmovnika«, ker pač le »na visoki vrh lete iz neba strele«.

Da so našega jubilanta že od vsega začetka mikala vprašanja slovenščine, se že samo po sebi razume. Kot profesor slavistike s posebnim ozirom na slovenščino na graški univerzi je predaval slovenski jezik in literaturo. Začel se je natančno ukvarjati z najstarejšimi spomeniki slovenskega jezika. V več razpravah je pod naslovom *Freisingensia I-4* obravnaval to častitljivo starino in rešil več glasoslovnih, slovarskih in zgodovinskih vprašanj v zvezi s temi nastarejšimi slovenskimi teksti. Lepo število je tudi njegovih drugih člankov in razprav iz slovenistike: etimologije, ocene itd.

Z ruščino se je profesor Nahtigal stalno ukvarjal. Po končanih univerzitetnih študijah je kot štipendist prosvetnega ministrstva preživel dve leti v Rusiji. Nato je učil na Dunaju ruščino na zavodu za vzhodne jezike, na eksportni akademiji, v seminarju za zgodovino vzhodne Evrope in v seminarju za slovansko filologijo. Med tem napornim delom pa ni počivalo njegovo znanstveno zanimanje za ruščino. Preučeval je zlasti ruski akcent in

iz tega je nastala njegova pozneje izdana knjiga o premikih poudarka v ruščini.

K ruščini se je profesor Nahtigal stalno vračal. Tako je leta 1954 izšla pri Akademiji znanosti in umetnosti njegova izdaja ruske pesnitve iz konca 12. stoletja, hkrati prvega slovanskega umetniškega epa, znamenitega »Slova o polku Igorevč« (Povest o bojnem pohodu kneza Igorja).

Njegovo soudeležbo pri Pekmezijevi albanski slovnici sem že omenil. Leta 1917 se je mudil v Albaniji, kjer je na povabilo albanske literarne komisije preučeval albanske dialekte in ugotovil, da je osrednje albansko narečje najprimernejše za albanski knjižni jezik. Še istega leta je napisal razpravo o vprašanju enotnega albanskega knjižnega jezika (Die Frage einer einheitlichen Schriftsprache. Graz 1917) in razpravo o tvorbi svojilnih zamikov v albanščini (Die Bildung der Possesivpronomina im Albanischen und ihre bisherige falsche Auffassung. Posta e Chqypniës I, Nr. 41, fol. 5—4, Shkodra 1917). Tudi pozneje je še pisal o albanščini.

Ko se človek zamisli nad te vrste delom profesorja Nahtigala, se mu neote vsili primerjava: Kopitar-Vuk Karadžić — srbski knjižni jezik, pa Nahtigal-Pekmezi — knjižna albanščina. Ta vzporeditev sicer ne drži na vsej črti, a vendar: kakor je Kopitar s svojim vplivom na Vuka Karadžića postal posredni ustanovitelj novosrbskega knjižnega jezika, tako si je tudi Nahtigal pridobil zaslug za knjižno albanščino. Nahtigal je torej drugi veliki slovenski jezikoslovec, ki je s svojo avtoriteto sodločal o važnem kulturnem vprašanju naroda, ki mu sicer po rodu ne pripada.

V teh vrsticah sem le po vrhu posnel znanstveno delo profesorja Nahtigala. Ob njegovi osemdesetletnici je prav, da se spomnimo tudi njegovih velikih zaslug, ki si jih je pridobil z vzgojnim in organizacijskim delom. Med njegovo dolgoletno službo je šlo skozi njegovo šolo kar lepo število učencev. Bil jim ni le odličen učitelj, temveč tudi pravi oče in prijatelj.

Ko se je po prvi svetovni vojni za stalno naselil v Ljubljani, je delal najprej v vseučiliški komisiji. Po ustanovitvi univerze pa je prevzel težko nalogo, ustvariti slovanski seminar, pozneje slovanski inštitut. Kdor pozna knjižnico tega inštituta, zna ceniti delo, opravljeno v inštitutu pod vodstvom profesorja Nahtigala, ki je sédel ob ustanovitvi univerze v takratne prazne seminarske prostore. Desetletja smo ga videvali, kako je zjutraj in popoldne zahajal v svojo knjižnico in se po delu vračal iz nje. Slovanski inštitut je bil njegov pravi dom. Zanj je za univerzo je živel. S slovensko univerzo je preživljal dobre in hude čase, veselil se je njene rasti, stal ji je neomajno ob strani, ko so grozili njenemu obstoju; zato bo na listih njene zgodovine njegovo ime med najsvetlejšimi.

Profesor Nahtigal je tudi soustanovitelj Casopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino, prav tako pa tudi Znanstvenega društva za humanistične vede in Slovenske akademije znanosti in umetnosti; tej naši najvišji znanstveni ustanovi je bil tudi prvi predsednik.

Naš jubilant, danes upokojen univerzitetni profesor, redni član Sloveske akademije znanosti in umetnosti, dopisni član več drugih akademij itd., zavzema pomembno mesto v vrsti velikih slavistov, v zgodovini slovenske znanosti in kulture mu gre častno mesto, kot znanstvenika ga označuje brez-kompromisna vdanost resnici in napredku, kot učitelja požrtvovalnost in dobrohotnost, kot človeka redka dobrota.

Ivan Tominec